

STANISŁAW MAŁKOWSKI

(1889—1962)

W dniu 21 grudnia 1962 roku odszedł z nielicznego grona petrografów polskich profesor Stanisław Małkowski, jeden z głębokich znawców tej dziedziny wiedzy.

Przedstawiał on typ wybitnie skromnego i unikającego rozgłosu uczonego obdarzonego wielką skalą zainteresowań i wiedzą. Jego zgon pozostawił lukę w nauce, a wśród uczniów i tych, co go znali jako człowieka i uczonego, głęboki żal.

Był u nas pierwszym i przez długie lata jedynym wyznawcą kierunku głoszącego zasadę transformizmu skał, którego ugruntowaniu i spopularyzowaniu służył od roku 1928 aż do zgonu.

Służba nauce o skałach nie była jedyną dziedziną działalności naukowej profesora — uprawiał on nauki geologiczne na różnych ich odcinkach i chlubnie zapisał się w historii rozwoju nauk geologicznych w Polsce i ich organizacji, a szczególnie w dziedzinie nowoczesnego muzealnictwa geologicznego, ochrony zabytków przyrody nieożywionej, w zakładaniu rezerwatów przyrodniczych, w popularyzacji nauk o Ziemi, zakładaniu i redagowaniu czasopism naukowych, w dziedzinie dydaktyki oraz szkolenia i doskonalenia kadry naukowej.

Stanisław Małkowski odszedł niemal w przeddzień 50-lecia działalności naukowej, co uniemożliwiło złożenie Mu wyrazów uznania za ustawienie petrologii polskiej na poziomie współczesnej wiedzy oraz za całokształt pracy w dziedzinie nauk o Ziemi.

S. Małkowski urodził się w Radzynie Podlaskim dnia 22 sierpnia 1889 roku. Wykształcenie średnie zdobył w Siedmioklasowej Szkole Handlowej Stowarzyszenia Kupców w Warszawie, po czym zapisał się (1907 r.) tamże na Wolną Wszechnicę Polską, zorganizowaną przez Towarzystwo Kursów Naukowych.

Po roku studiów uczelnię tę opuścił udając się do Krakowa, gdzie zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu. Tu studiował petrografię pod kierunkiem Józefa Morozewicza oraz geomorfologię u Jerzego Smoleńskiego. Pracę naukową rozpoczął w r. 1911 jako praktykant, a później zastępca asystenta w Zakładzie Mineralogii i Petrografii.

Wybuch I wojny światowej przerwał trzyletni okres pracy naukowej, S. Małkowski zapadł na zdrowiu i powrócił do Warszawy. Tu prowadzi pracę na kursach dla dorosłych (1915—1918) i jednocześnie zostaje asystentem w Pracowni Mineralogicznej Towarzystwa Naukowego War-

szawskiego (1916—1921), gdzie zapoznaje się z metodami syntez hydrotermalnych profesora S. J. Thugutta, prowadzi doświadczenia nad otrzymaniem lodu w stanie koloidalnym, opracowuje zagadnienie kontaktu andezytu z Jarmuty oraz bada piaski wydmy Nizy Polski.

W latach 1921—1933 Profesor pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie, gdzie zorganizował pracownię mechaniczną, zakończył studia nad andezytami okolic Pienin i prowadził badania skał krystalicznych, minerałów, surowców skalnych na obszarze Wołynia, Polesia i w dorzeczu Horynia. Od roku 1931 St. Małkowski prowadził przez trzy lata wykłady mineralogii i petrografii na Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie.

W czerwcu 1934 roku mianowany został profesorem nadzwyczajnym mineralogii i petrografii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, gdzie pracował do 15 grudnia 1939 roku, czyli do zamknięcia tej uczelni.

W Uniwersytecie tym profesor S. Małkowski prowadził obok zajęć dydaktycznych (do których przywiązywał wielką wagę) również prace naukowe nad skałami Wołynia oraz nad utworami czwartorzędowymi i surowcami mineralnymi ziemi wileńskiej. Obok tego szkolił młodzież do badań naukowych i kierował pracami doktorskimi swoich asystentów.

Po zamknięciu Uniwersytetu pozostawał w Wilnie do jesieni 1941 r. otaczając opieką moralną, a niekiedy i materialną, grupę młodzieży akademickiej, oderwanej przez wojnę od własnej rodziny. Od jesieni r. 1941 przebywał z rodziną na wsi pod Warszawą, lecz przy końcu okupacji powrócił do Warszawy, skąd został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen koło Oranienburga. Wyzwolony z obozu w roku 1945 po miesięcznej kuracji w szpitalu powraca do Warszawy, gdzie niemal natychmiast przystępuje do organizowania nowoczesnego polskiego muzeum geologicznego — Muzeum Ziemi.

W r. 1946 po upaństwowieniu Muzeum Ziemi zostaje jego kierownikiem i od chwili pozyskania przez tę placówkę własnego lokalu (1949) Profesor rozwija wszechstronną działalność popularyzacyjno-naukową. W ramach pracy w Muzeum Ziemi, jako centralnej placówki muzealnej, Profesor wciela w życie ideę popularyzacji nauk geologicznych, zbieractwa geologicznego, ochrony przyrody nieożywionej oraz organizuje pracownie naukowe, zostając kierownikiem pracowni mineralogiczno-petrograficznej, pracowni historii nauk o Ziemi, referatu ochrony przyrody. Redaguje wydawnictwa geologiczne — Wiadomości Muzeum Ziemi, Acta Geologica Polonica, Prace Muzeum Ziemi.

W r. 1950 Profesor zrezygnował ze stanowiska kierownika Muzeum Ziemi, lecz pozostał nadal kierownikiem szeregu agend tej placówki. Organizuje zespół petrografów do systematycznych badań przejawów wulkanizmu na ziemiach polskich, kieruje jego pracami. Opracowuje monografię przejawów wulkanizmu na obszarze między masywem wołyńsko-ukraińskim, a wałem kujawsko-pomorskim (1951), o przejawach wulkanizmu w Górach Świętokrzyskich (1954) i w okolicach Pienin (1958). W r. 1952 zgłosił na Międzynarodowy Kongres Geologiczny w Meksyku artykuł o sializacji skał simy, oparty o dane faktyczne własnych badań petrologicznych.

W r. 1955 uzyskał tytuł profesora zwyczajnego, zaś w 1959 r. przeniesiony został na emeryturę. Profesor nadal interesuje się pracami naukowymi Muzeum Ziemi i roztacza opiekę nad szeregiem agend tej placówki. W okresie po zemerytowaniu stan zdrowia Profesora ulega w szybkim tempie pogorszeniu, co doprowadza Go do zgonu.

S. Małkowski był czynnym współpracownikiem i członkiem szeregu towarzystw naukowych: od r. 1913 — w Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności, a później został przewodniczącym Sekcji Geologicznej Warszawskiego Oddziału Komisji Fizjograficznej PAU. Od r. 1920 należał do Oddziału Warszawskiego Państwowej Rady Ochrony Przyrody, w r. 1925 zaś został członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

W roku 1932 brał czynny udział w akcji założenia Towarzystwa Muzeum Ziemi, którego został początkowo sekretarzem, od r. 1937 prezesem i w tymże roku powołany zostaje przez ministra WR i OP na przewodniczącego Komisji Organizacyjnej Muzeum Geologicznego w Warszawie; był członkiem Państwowej Rady Geologicznej. W r. 1946 zostaje wybrany do Wydziału III Towarzystwa Naukowego Warszawskiego na członka zwyczajnego. Od r. 1947, aż do likwidacji, jest prezesem Kasy im. Mianowskiego.

Zostaje powołany na przewodniczącego Komitetu Ochrony Przyrody woj. warszawskiego (1952) i od r. 1953 jest członkiem Komitetu Historii Nauk PAN. Zakłada Polskie Towarzystwo Miłośników Nauk o Ziemi (1957), którego prezesem pozostaje aż do zgonu.

S. Małkowski był redaktorem Przewodnika Geologicznego po Warszawie i okolicy (1927), zbiorowego dzieła — Muzea Regionalne oraz redaktorem Zabytków Przyrody Nieożywionej Ziem Rzeczypospolitej Polskiej (1928), Służby Nauce (1932—33), Wiadomości Muzeum Ziemi (od 1938 r.), Acta Geologica Polonica, Prac Muzeum Ziemi.

W celach naukowych wyjeżdżał za granicę: do Czech (tereny kaolinowe Karlovych Varów i okręgu Pilzna), do Francji (Normandia, Bretania, Masyw Centralny) i dwukrotnie do Finlandii (na zjazdy międzynarodowe).

Wśród nagród i wyróżnień profesora S. Małkowskiego wymienić należy nagrodę naukową Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (1921), Złoty Krzyż Zasługi (1946) i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1956).

S. Małkowski zaczął publikować wcześniej (1912) i łącznie ogłosił ponad 150 prac o rozległym zakresie tematycznym.

Najwięcej publikacji dotyczy zagadnień mineralogiczno-petrograficznych różnych regionów kraju i ziem przyległych. Spośród tych ostatnich około 50 pozycji zajmują prace dotyczące skał, minerałów i surowców mineralnych Wołynia i Polesia oraz kilka publikacji z dziedziny surowców mineralnych ziemi wileńskiej.

Prace te spotkały się z uznaniem petrografów radzieckich i zostały szeroko uwzględnione w ich publikacjach. Spośród poszczególnych regionów kraju — w publikacjach petrograficznych S. Małkowskiego wiele pozycji zajmują zagadnienia andezytów okolic Pienin i skał ich otoczenia (około 11 pozycji), którymi zajmuje się z nawrotami od r. 1918 do 1958. Dał on syntetyczny pogląd na wulkanizm Gór Świętokrzyskich; przeprowadzał badania na obszarze między Wartą i Notecią, w okolicach Łeby, w Łukowie i in.; ogłosił kilka prac dotyczących skał z okolic Tatr i Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego.

Trudno w szczupłych ramach niniejszego artykułu bardziej szczegółowo przedstawić znaczenie prac naukowych S. Małkowskiego dla petrografii krajowej i ogólnoswiatowej. Omówienie prac petrograficznych S. Małkowskiego w szerszym zakresie oraz dorobku jego na różnych odcinkach nauk o Ziemi, podobnie jak pełny spis publikacji, znajdzie czytelnik w artykule prof. A. Łaszkiewicza (1964, Prace Muzeum Ziemi nr 7).

Ogólnie należy powiedzieć, że był on predestynowany do dawania petrografii wielkich syntez nie tylko w skali krajowej, lecz również światowej. S. Małkowski pierwszy wyzwolił rodzimą petrografię spod prawie 100-letniego poglądu szkoły niemieckiej o magmowym pochodzeniu skał plutonicznych, dźwigając ją w kierunku idei transformizmu (granityzacji, metasomatozy) szkoły petrografów Fennoskandii i Francji. Mimo trudnej i osamotnionej w kraju drogi własnej pracy nad granityzacją skał prekambryjskich Wołynia — Profesor za życia jeszcze doczekał się powszechnego uznania tej idei wśród petrografów polskich i wielkiego jej zwycięstwa w świecie.

W publikacjach dotyczących procesów sializacji skał simy (1952, 1964) S. Małkowski wskazuje kierunek przyszłego rozwoju nauki o skałach w zakresie ogólnoswiatowym.

W piśmiennictwie Profesora poza pracami petrograficznymi poświęcono około 50 pozycji bibliograficznych zagadnieniom popularyzacji nauk geologicznych, muzealnictwu geologicznemu, ochronie przyrody, historii rozwoju nauk geologicznych w kraju.

Oddzielną pozycję w piśmiennictwie i działalności naukowej Profesora stanowią zagadnienia dydaktyki i organizacji placówek zajmujących się naukami o Ziemi. Tym dziedzinom pracy S. Małkowski ego chciałabym poświęcić więcej miejsca, jako jego uczennica i asystentka, która miała możliwość przyjrzeć się bliżej działalności Profesora na tym polu.

Pobyty i praca profesora Stanisława Małkowskiego w Wilnie zdaje się stanowić oddzielną kartę w jego życiu.

O pozyskanie S. Małkowskiego na profesora mineralogii i petrografii Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego ubiegał się Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie trzy lata (1931—34).

Organizacją i opieką pracy naukowej na Uniwersytecie w Wilnie zajął się S. Małkowski znacznie wcześniej, na parę lat przed powołaniem go na profesora tej uczelni. W okresie od roku 1931 interesował się przebiegiem prac doktorskich, udzielając konsultacji w tym zakresie i organizując dla personelu naukowego Zakładu Mineralogii i Petrografii wyjazdy na Wołyn w celu zebrania materiału. Starał się o uzyskanie środków finansowych na prowadzenie prac badawczych (z Komisji Fizjograficznej PAU, z Państwowego Instytutu Geologicznego, z Funduszu Kultury Narodowej).

Mianowany wreszcie na wiosnę 1934 roku profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Zakładu Mineralogii i Petrografii tej uczelni — objął placówkę, którą musiał niemal na nowo organizować i zaopatrzyć w niezbędne do celów dydaktycznych pomoce naukowe i urządzenia pracowni. Do pracy dydaktycznej w ogóle przywiązywał ogromne znaczenie i kierunkiem własnej pracy wybiegał daleko naprzód.

Znając znikomą małą przygotowanie młodzieży w szkole średniej, Profesor wprowadził specjalne wykłady „wstęp do mineralogii” w I trymestrze roku akademickiego. Był to jak gdyby „kurs zerowy” przygotowujący młodzież do słuchania wykładów uniwersyteckich. Profesor w każdym roku akademickim zmieniał sposób nauczania i przegrupowywał materiał — wszystko w celu doskonalenia nauczania, „aby zamiłowań i zdolności poznawczych młodzieży nie wysuszały bezduszne lekcje”. Zawsze brał udział w ćwiczeniach i sprawdzał, czy i jak młodzież przyswoiła jego wykłady. Zorganizował dodatkowe, nieobowiązkowe ćwiczenia z krytalografii i mineralogii (2 razy w tygodniu), na które również przychodził; przy

Zakładzie powstało kółko młodzieży zajmującej się „hodowlą kryształów”. Nigdy nie żałował czasu na kilkakrotne przeegzaminowanie studentów, lecz w ocenie wiadomości był nieustępliwie sprawiedliwy. Organizował wycieczki na terenie kraju oraz za granicę — np. prowadził 24-osobową wycieczkę do Włoch na Wezuwiusz i Etnę. Wyszkolił młodzież do badań petrograficznych czwartorzędu ziemi wileńskiej (14 osób).

Jako opiekun (z ramienia Uniwersytetu) Koła Studentów-Chłopów zajął się gorliwie i bardzo serdecznie warunkami bytowymi tej młodzieży, uzyskując dla najbardziej potrzebujących stypendia, jednorazowe zasiłki lub pracę zarobkową nie odrywającą od studiów.

Prawdopodobnie w związku z tą opieką poznał Profesor warunki bytowe szerszego grona młodzieży wileńskiej i stanął na czele (prezes Rady Społecznej) towarzystwa opieki nad młodzieżą (TOM), które po odrodzeniu kraju wyłoniło się jako Towarzystwo Burs i Stypendiów (1945—51). W tej pracy był w bliskim kontakcie z grupą nauczycieli Wileńszczyzny i studentów Związku Akademickiego Młodzieży Ludowej.

Urok osobistych zalet charakteru S. Małkowskiego, Jego zawsze życzliwy serdeczny i rozumny stosunek do młodzieży, szybko zostały przez nią ocenione i dookoła Profesora zgromadziła się liczniejsza grupa oddanej mu i wdzięcznej młodzieży, która po ukończeniu studiów utrzymywała z Profesorem żywy kontakt i trwała przy nim do ostatnich dni życia.

Organizacja nauki od dawna zajmowała myśl S. Małkowskiego, co znajduje wyraz w jego publikacjach: o potrzebie organizowania ośrodków pracy naukowej na prowincji (1923), o upośledzeniu nauk geologicznych w Polsce (1934) lub uwagi o kształceniu geologa (1948) i inne.

Profesor widział organizację nauki w kraju na bardzo szeroką skalę, obejmującą wszystkie warstwy społeczne. Drogą do urzeczywistnienia tej idei miała być sieć nowoczesnych muzeów geologicznych w miastach i miasteczkach. Właściwie prowadzona przez nie popularyzacja, zbieractwo dokumentów geologicznych, wystawy itp. miały nawiązać bezpośredni kontakt ze społeczeństwem, zachęcając zamiłowane w geologii jednostki do samokształcenia, pomagając im i wciągając uzdolnionych do pracy naukowej w muzeach.

Ideę tę Profesor S. Małkowski częściowo wprowadził w życie w Wilnie — dzięki czemu uzyskano od poszczególnych jednostek niektóre okazy geologiczne (np. zbiory dra Zahorskiego), a co cenniejsze — nawiązano kontakt z nauczycielstwem i mieszkańcami prowincji, dostarczającymi wiadomości z zakresu geologii.

Profesor S. Małkowski, będący wybitnym indywidualistą, szanował tę cechę w każdym człowieku. Uczniom swoim nie narzucał tematów pracy naukowej ani jej metod i nie prowadził „za rękę” przyszłego pracownika nauki, pozwalając swobodnie rozwijać się jego osobowości. Jako badacz bardzo wnikliwy i sumienny wymagał gruntownego i rzetelnego opracowania zagadnienia i wyrabiał w uczniach poczucie odpowiedzialności osobistej.

W sposób bardzo dyskretny przekazywał uczniom i kierowanej przezeń młodzieży kulturę zachowania się geologa w terenie, zwłaszcza wobec kamieniarzy i skalników, jako towarzyszy i pomocników pracy terenowej, w czasie której geolog staje się pracownikiem fizycznym. Uczył właściwego podejścia do każdego człowieka, okazywania mu życzliwości i pomocy. Toteż na terenie pracy S. Małkowskiego — uzyskanie robotnika do prac geologicznych nie sprawiało trudności, nawet w okresie żniw,

gospodarze zaś, u których mieszkał Profesor, spotykali geologa jak członka swojej rodziny. Dowodem serdecznego i pełnego zaufania stosunku mieszkańców Wołynia do Profesora może być fakt, że w okresie wyborów do Sejmu i Senatu (r. 1937—38) ludność Dermanki i Bielczaków brała liczny udział w głosowaniu w przekonaniu, że głosuje na „swojego geologa” (S. Małkowski nie figurował na listach wyborczych do Sejmu).

S. Małkowski nie znosił załatwiania spraw z „pozycji siły” i miał cywilną odwagę przeciwstawiać się podobnym posunięciom. Służąc nauce i prawdzie zajmował nieustępliwe stanowisko i na tym polu. Głęboka wewnętrzna uczciwość cechowała Profesora przez całe życie.

Wydaje się, że profesor S. Małkowski nie został przez współczesnych w pełni doceniony, być może dzięki własnej wybitnej skromności i unikaniu rozgłosu, a może dzięki bezinteresowności w nauce i życiu oraz nieuznawaniu kompromisów tam, gdzie chodziło o sprawy nauki i idei.

Różni ludzie mogą go różnie oceniać.

Sylwetka profesora S. Małkowskiego który nigdy nie stawiał autorytetu własnego ponad autorytet prawdy i który widział naukę w sobie, nie zaś odwrotnie — wywierała wielki wpływ na otoczenie i pozostawiła niezatarte wspomnienie i żal u jego uczniów i grona miłujących go osób, że Wielki Wychowawca i Nauczyciel już odszedł.

SPIS WAŻNIEJSZYCH PRAC NAUKOWYCH STANISŁAWA MAŁKOWSKIEGO
wybranych spośród 156 publikacji, zestawionych przez profesora A. Łaszkiewicza
(1964, Prace Muzeum Ziemi nr 7)

- 1912. Wydmy piaszczyste okolic Sadownego, *Kosmos* 37 p. 419—434.
- 1913. Wydmy piaszczyste okolic Sadownego, cz. II (Góry Bogackie). *Spraw. Komis. Fizjogr. PAU* 47, p. 91—99.
- 1913. O diorycie kwarcowo-amfibolowym i towarzyszących mu żyłach aplitowych na Wyspach Komandorskich. *Rozpr. PAU A* 53 (Ser. III, 13) p. 177—192.
- 1914. O wydmach parabolicznych śródlądowych, tworzących się obecnie w okolicy Szczakowy, *Kosmos* 39, p. 33—41.
- 1917. O wydmach piaszczystych okolic Warszawy. *Pr. TNW* 23, p. 1—14.
- 1918. Metamerfizm kontaktowy i żyła kruszcowa w Jarmucie pod Szczawnicą. *Spraw. TNW* 11, p. 681—698.
- 1921. Andezyty okolic Pienin. *Pr. Państw. Inst. Geol.* 1, z. 1, p. 1—58.
- 1927. O budowie geologicznej północno-zachodniego naroża masywu krystalicznego Wołyńsko-Ukraińskiego. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* 4, z. 1/2, p. 1—52.
- 1931. O budowie przedpola masywu krystalicznego Wołyńsko-Ukraińskiego. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* 6, z. 4, p. 864—904.
- 1936. On the analogy between some Polish and Fennoscandian Rocks. *Bull. Comm. geol. Finl.* 115, p. 185—193.
- 1939. W sprawie genezy miedzi rodzimej i jej związków wśród bazaltów i ich otoczenia na Wołyniu. *Biul. Państw. Inst. Geol.* 14, p. 11—12.
- 1946. Plejstocieńskie zagadnienia petrograficzne. *Starunia* 21, p. 9—13.
- 1947. Postulaty z dziedziny organizacji nauki. *Nauka pol.* 25, p. 46—88.
- 1951. O przejawach wulkanizmu między masywem Wołyńsko-Ukraińskim i wałem Kujawsko-Pomorskim. *Acta geol. pol.* 2, 4, p. 491—594.
- 1952. Sur le problème du métamorphisme des roches du sima dans la zone sialique C. r. XIX Sess. Congr. géol. intern. Alger. f. 15, pp. 375—385.
- 1954. O przejawach wulkanizmu w dziejach geologicznych Gór Świętokrzyskich. *Acta geol. pol.* 4, 1, p. 1—52.

1958. Przejawy wulkanizmu w dziejach geologicznych okolic Pienin. *Pr. Muzeum Ziemi* nr 1, p. 1—55.
1958. Struktura granoplastyczna kwarcytu ze szczątkami tkanki drzewnej. *Pr. Muzeum Ziemi* nr 1, p. 157—161.
1964. Sializacja Simy. *Pr. Muzeum Ziemi* nr 7.

Irena Kardymowiczowa

RÉSUMÉ

Stanisław Małkowski naquit le 22 avril 1889 à Radzyń Podlaski. Après avoir reçu son éducation à l'école secondaire à Varsovie, il a fait ses études, dès 1907, à l'École Supérieure Libre de la Pologne; une année plus tard il a quitté Varsovie pour continuer ses études à la Faculté Philosophique de l'Université de Cracovie et y étudiait la pétrographie sous la direction d'éminent pétrographe, le professeur Józef Morozewicz, en y joignant l'étude de la géomorphologie. Il occupait pendant les années 1911—1913 le poste d'un assistant provisoire à l'Institut de la Minéralogie et de la Pétrographie de l'Université.

Dès 1915 jusqu'à 1918 il travaillait en caractère d'assistant du Laboratoire Minéralogique de la Société des Sciences à Varsovie, dont le professeur S. J. Thugutt était directeur.

Dans la période entre 1921—1933 il occupait le poste de géologue de l'Institut Géologique de Pologne, et dès 1931—1934 faisait les cours de la minéralogie et de la pétrographie à l'École Supérieure Libre à Varsovie. En 1934 il fut nommé professeur extraordinaire de la minéralogie et de la pétrographie à l'Université de Stefan Batory à Vilna, où il est resté jusqu'à la liquidation de ce poste.

S. Małkowski est retourné à Varsovie vers la fin de l'occupation allemande et, après l'insurrection de Varsovie, en l'année 1944, fut déporté au camp de concentration à Sachsenhausen près d'Oranienbourg en Allemagne. Délivré en 1945, il est venu à Varsovie (après le séjour d'un mois à l'hôpital) — et il a entrepris tout de suite l'organisation du Musée de la Terre, dont il était le premier directeur, jusqu'à l'année 1950. Après sa résignation de ce poste il n'a pas cessé de diriger plusieurs branches du Musée, à savoir le Laboratoire de la Minéralogie et de la Pétrographie, l'Institut de l'Histoire du Développement des Sciences Géologiques en Pologne, la section de la protection des monuments de la nature inanimée. En 1955 il fut nommé professeur ordinaire, et en 1959 fut mis à retraite.

S. Małkowski a aussi des grands mérites pour la géologie dans les domaines de la popularisation des sciences de la Terre, du développement des Musées géologiques, de la protection des monuments de la nature inanimée, de l'histoire des sciences géologiques en Pologne. Grâce à ses efforts datés dès 1932 fut fondé à Varsovie, en 1946, le premier Musée géologique moderne, lié avec des musées régionaux du pays. Il était aussi rédacteur ou bien fondateur d'une suite de publications scientifiques.

S. Małkowski était un des plus éminents pétrographes polonais, bien mérité spécialement dans le domaine de la genèse des roches. Il était le premier propagateur en Pologne de l'idée du transformisme des roches et avait travaillé dès 1928 jusqu'à sa mort dans le domaine de cette sciences. Ses recherches sur les roches précambriennes de la Volhynie — ont fourni un précieux matériel effectif, accusant les opinions des pétrographes du

monde, zélateurs de la théorie de la granitisation, surtout de J. J. S e d e r h o l m et de H. B a c k l u n d de la Finlande. Il a participé deux fois aux internationales sessions géologiques en Finlande. Dans ses deux publications, concernant le métamorphisme des roches dans la zone de l'atmosphère et de l'hydrosphère (sialisation des roches de síma, 1952, 1964), S. M a ł k o w s k i indique le prochain développement de la pétrographie.

S. M a ł k o w s k i s'occupait du problème des manifestations du volcanisme dans des diverses régions de la Pologne (Piénines, Mts de St. Croix) et il a exécuté des recherches sur certaines roches sédimentaires de notre pays. Il a sa grande partie dans les travaux concernant les minéraux, les roches, et les matières premières minérales de la Volhynie; il s'occupait de même de la pétrographie des formations quaternaires des environs de Vilna.

S. M a ł k o w s k i a publié plus de 150 mémoires et notes, d'une grande étendue thématique, la bibliographie complète de travaux de S. M a ł k o w s k i a été publiée par A. Ł a s z k i e w i c z — Prace Muzeum Ziemi, no 7, Varsovie, 1964. Plus d'une moitié de ces travaux concernent les problèmes minéralogiques et pétrographiques; ceux sur les matières premières minérales sont aussi nombreux, dans les autres l'auteur s'occupe des problèmes de la popularisation des sciences de la Terre, de l'histoire des sciences géologiques en Pologne, de la protection de la nature inanimée, des musées géologiques. La liste de travaux pétrographiques les plus importants se trouve à la fin du nécrologue.

Le professeur Stanisław M a ł k o w s k i mourut à Varsovie, le 21 décembre 1962.